

IOB Studie Nieuwsbrief

14 06

Invloed van bilaterale hulp op Nederlandse export

IOB Studie Nieuwsbrief # 14 06 | Invloed van bilaterale hulp op Nederlandse export | IOB Studie Nieuwsbrief # 14 06 | Invloed van bilaterale hulp op Nederlandse export |

De regering heeft er voor gekozen om ontwikkelings-samenwerking en buitenlandse handel meer met elkaar te verbinden. Een van de doelstellingen is om Nederlandse bedrijven een grotere rol te geven bij de uitvoering van de hulp. Het kabinet wil zo ook de effectiviteit van de hulp vergroten, door meer te kiezen voor activiteiten waar Nederland goed in is.

Een nog onbeantwoorde vraag is in hoeverre hulp en handel al verbonden zijn. IOB heeft onderzoek laten doen naar de invloed van bilaterale hulp op de Nederlandse export.

Daaruit blijkt dat een belangrijk deel van de bilaterale OS-uitgaven via hogere exporten terugvloeit naar Nederland.

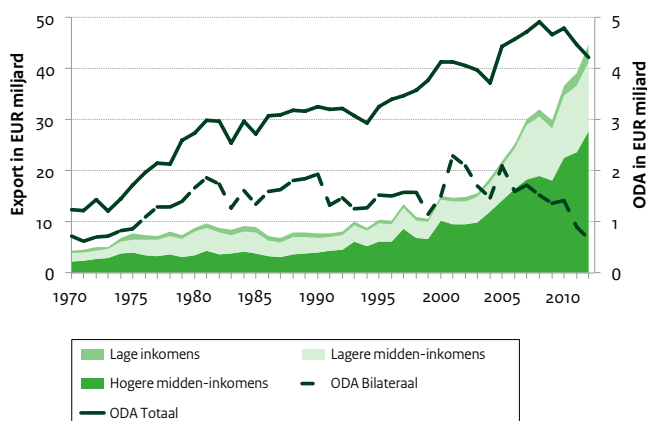
Uit het onderzoek blijkt dat één Euro hulp leidt tot een extra export van 0,7-0,9 Euro. De bijdrage aan de economie is 0,40 tot 0,55 Euro per Euro hulp.

De werkgelegenheidseffecten van de export van goederen bedragen naar schatting 15.000 banen.

De context

Ontwikkelingslanden en opkomende economieën spelen een steeds grotere rol in de wereld economie. Ook voor de Nederlandse economie neemt het belang toe. In de jaren negentig ging ruim 5% van de Nederlandse export naar lage- en middeninkomenslanden; dat cijfer is toegenomen tot bijna 11% in 2012.

Figuur 1 Ontwikkeling van bilaterale hulp en export (1970-2012)

De groei komt vooral van export naar hogere middeninkomenslanden als China, Turkije en Brazilië. Daarnaast exporteert Nederland ook steeds meer naar lagere middeninkomenslanden, zoals Nigeria, India en Egypte. Op een bescheidener niveau maakt ook de export naar de armste landen, zoals Kenia, Benin en Bangladesh, een groei door. Rond de eeuwwisseling ging minder dan 0,3% van de Nederlandse export naar deze landen; in 2012 was dat bijna 0,8%.

De Nederlandse import uit lage- en middeninkomenslanden neemt eveneens toe, maar in mindere mate en vooral uit hogere middeninkomenslanden (waaronder China). In 2012 kwam 16% van de import uit deze landen en nog eens 5% uit de lagere middeninkomenslanden.

De uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking contrasteren met de groei van de handel. De klassieke ontwikkelingsrelatie wordt steeds meer een handelsrelatie. Dit geldt zelfs voor de armste landen. In de eerste tien jaar van deze eeuw was de hulp aan een aantal landen omvangrijker dan de export (bijvoorbeeld in Afghanistan, Mozambique en Rwanda). Dit beeld verandert snel. De export naar de lage inkomenslanden is nu drie maal zo hoog als de ontwikkelingshulp; voor de lagere middeninkomenslanden is dit zelfs 40 maal. Uiteindelijk is dit precies wat het beleid beoogt, al moet hierbij wel bedacht worden dat veel lagere middeninkomenslanden een inkomen per hoofd van de bevolking hebben dat beneden het dagtarief van de meeste organisatieadviseurs ligt, exclusief BTW.

De relatie tussen hulp en export

De sterke groei van de export naar ontwikkelingslanden maakt de vraag actueel naar de relatie tussen hulp en export. Ontwikkelingshulp vergroot het beschikbaar inkomen en daarmee de mogelijkheden om te importeren. Mits goed besteed, leidt hulp daarnaast tot economische groei en daarmee tot een verdere stijging van de import.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat hulp een positief effect heeft op de export van donoren. Zij profiteren meer van de groei van de import van ontwikkelingslanden dan andere (ontwikkelde) landen. Drie factoren verklaren dit effect: binding van hulp, goodwill en gewoontevorming. *Binding van hulp* betekent dat het ontvangende land de hulp (deels) moet besteden in het land van herkomst. In de eerste jaren van de Nederlandse ontwikkelings-samenwerking was de hulp vooral gebonden, en financierde zo onder meer baggerprojecten, de aanschaf van vrachtwagens en vliegtuigen, kunststempleveranties en medische apparatuur.¹ In de afgelopen decennia is een groot deel van de hulp geleidelijk ontbonden. Vanaf 2001 hebben westerse landen de hulp aan de minst ontwikkelde landen volledig ontbonden.

Gewoontevorming treedt op doordat donoren in het verlengde van OS-projecten specifieke goederen of diensten naar het partnerland exporteren. Gewoonte – ontstaan door lopende contacten of de ervaring met de Nederlandse producten – kan er toe bijdragen dat bestaande handelsrelaties gehandhaafd blijven. *Goodwill* (of reputatie) ontstaat doordat de ontwikkelingsrelatie een brede handelsrelatie bevordert en de deur opent voor handelsmissies. De donor kan een voorsprong hebben op concurrenten, omdat er goede netwerken bestaan en men op de hoogte is van de lokale regels en procedures.

Enkele studies concluderen dat de ontwikkelingsrelatie de *wedertzijds handel* bevordert: de hulprelatie draagt ook bij aan hogere importen uit partnerlanden. Dit kan onderdeel van het beleid zijn. Het Nederlandse *Centrum tot Bevordering van de Import uit Ontwikkelingslanden* (CBI), bijvoorbeeld, heeft als doel om de mogelijkheden voor bedrijven uit ontwikkelingslanden te vergroten om naar de West-Europese markt te exporteren.

Onderzoek voor Nederland

Onderzoekers van de Universiteit van Göttingen onderzochten op verzoek van IOB voor Nederland de relatie tussen ontwikkelingshulp en export voor de periode 1973-2009. Zij maakten daarbij gebruik van verschillende 'state of the art' econometrische technieken, zoals die ook worden gebruikt voor onderzoek naar effecten van economische diplomatie. De aanpak maakt het mogelijk om het

¹ Zie ook IOV (1990), *Hulp of Handel, een evaluatie-onderzoek van het programma Ontwikkelingsrelevante exporttransacties*. Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken.

effect van Nederlandse (bilaterale) hulp te onderscheiden van andere factoren, zoals economische groei, geografische afstand, de grootte van het land of de hulp van andere landen. Ten tweede kunnen de onderzoekers zo corrigeren voor een mogelijk omgekeerd effect: goede handelsrelaties kunnen ook een effect hebben op de ontwikkelingsrelatie.

Het onderzoek laat zien dat het effect van hulp op de Nederlandse export het grootst was voor de periode 1999-2009. Afhankelijk van het gekozen econometrisch model komen de schattingen op 0,90 tot 1,05 Euro per geïnvesteerde Euro: voor iedere Euro ontwikkelingshulp nam in die periode de export gemiddeld ook met ongeveer één Euro toe. Als we rekening houden met een aantal onzekerheden, dan ligt het effect tussen 0,7 Euro en 0,9 Euro per Euro hulp.

Tussen de onderzochte landen bestaan grote verschillen. Dat verklaart mede de genoemde onzekerheden. De Nederlandse export profiteert meer van hulp aan de wat rijkere inkomenslanden dan van hulp aan de armste landen. Voor de lage- en lagere middeninkomenslanden bedraagt het effect van een extra Euro hulp ongeveer 0,55-0,60 Euro. De export naar deze landen stijgt echter snel en men mag verwachten dat de effecten van gewoonte en goodwill voor deze landen in de komende jaren zullen toenemen.

Netto-effecten

De toegevoegde waarde voor de Nederlandse economie is niet gelijk aan de totale waarde van de additionele exporten. Voor een fors deel van de export hebben bedrijven grondstoffen en halffabricaten moeten invoeren. Het netto inkomenseffect is dus lager. Voor de onderzochte landen bedraagt de toegevoegde waarde van de export voor Nederland gemiddeld 57%-60%: iedere Euro export leidt tot een stijging van het inkomen in Nederland van ongeveer 0,60 Euro. Dat betekent dat gemiddeld iedere Euro bilaterale hulp voor ongeveer 0,40 tot 0,55 Euro toch weer bijdraagt aan de Nederlandse economie.

Op basis van afzonderlijke sectorberekeningen komen de onderzoekers voor 2008 tot een extra export van 1,5 miljard Euro op een totale exportwaarde van 45 miljard Euro. De toegevoegde waarde hiervan bedraagt voor Nederland ongeveer 900 miljoen Euro, bij een omvang van de bilaterale hulp voor dat jaar van bijna 1,4 miljard Euro.

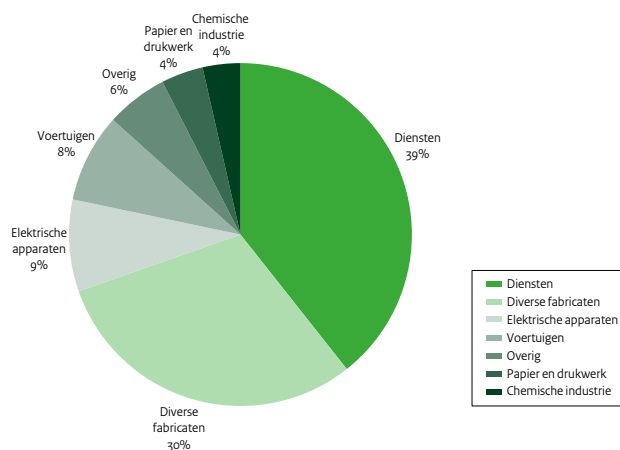
De resultaten zijn vergelijkbaar met die in andere landen. Volgens onderzoek in Italië leidt in dat land een stijging van de hulp met 1 Euro tot een stijging van de export met 0,93 Euro. Voor Duitsland vonden de onderzoekers, die ook de analyse voor Nederland hebben uitgevoerd, dat een stijging van de hulp met één Euro leidt tot een stijging van de export met 0,83 Euro. Het werkgelegenheidseffect is echter groter dan in Nederland. Redenen daarvoor zijn een grotere omvang van de bilaterale hulp, een hogere toegevoegde waarde van de export en een arbeidsintensievere productie.

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid die met de extra export samenhangt, bedraagt ongeveer 15.000 banen. Deze werkgelegenheid is vooral het gevolg van de export van elektrische apparaten, voertuigen en diverse andere fabricaten. De chemische industrie exporteert eveneens veel naar lage- en middeninkomenslanden, maar door een hoge kapitaalintensiteit zijn werkgelegenheidseffecten daar lager.

Een groot deel van de werkgelegenheidseffecten is geconcentreerd bij de dienstensector (zie figuur 2). Het gaat hierbij alleen om diensten voor de productie van goederen (bijvoorbeeld transport). Voor de export van goederen wordt de werkgelegenheid vooral bepaald door de export van elektrische apparaten, voertuigen en diverse fabricaten.

Figuur 2 Verdeling werkgelegenheidseffecten (2008)

Bron Martínez-Zarzoso et al. (2013).

Conclusie

Het kabinetsbeleid zet in op een sterkere relatie tussen ontwikkelingshulp en buitenlandse handel. Een van de doelstellingen is om het Nederlandse bedrijfsleven meer te laten profiteren van de middelen voor ontwikkelingssamenwerking. De vraag naar traditionele 'binding' van de hulp is dan snel geboren. Het is maar de vraag of dit de meest geschikte weg is. Uit verschillende onderzoeken blijkt niet dat binding van hulp een effectiever instrument is om hulp te vergroten dan ongebonden hulp. Onderzoek voor Nederland sluit hierbij aan. Ontwikkelingshulp draagt bij aan hogere exportopbrengsten, niet alleen door binding van de hulp, maar vooral ook door gewoontevorming en goodwill.

Verschillende landen die lange tijd van Nederland hulp hebben ontvangen, hebben hoge groeicijfers. De export naar deze landen neemt sterk toe. Wil Nederland hiervan blijven profiteren, dan is het van belang om in het beleid ook rekening te houden met deze effecten. De netto opbrengsten van beëindiging van de bilaterale relatie kunnen anders tegenvallen.

De Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) van het ministerie van Buitenlandse Zaken verricht onafhankelijk onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid, relevantie en consistentie van het Nederlandse buitenlandbeleid. Daarmee wordt verantwoording afgelegd over de resultaten van het beleid en informatie verschaft voor de verbetering van beleidsvoering. De kwaliteit van het IOB-onderzoek wordt gewaarborgd door systematische en transparante procedures.

Alle IOB-evaluaties zijn openbaar en worden ter kennis gebracht van de Tweede Kamer. Daarnaast wil IOB evaluaties toegankelijk maken voor het Nederlandse publiek en de partners in de betrokken landen. Rapporten zijn gratis beschikbaar en een samenvatting van de belangrijkste bevindingen wordt gepubliceerd als IOB Evaluatie Nieuwsbrief.

IOB Studie 392 (april 2014)

Good things come to those who make them happen:

Return on aid for Dutch exports

ISBN: 978-90-5328-456-8

Te downloaden op:

www.government.nl/foreign-policy-evaluations | www.iob-evaluatie.nl

IOB Studie Nieuwsbrief # 14 06 | Invloed van bilaterale hulp op Nederlandse export | IOB Studie Nieuwsbrief # 14 06 | Invloed van bilaterale hulp op Nederlandse export |